

Prostotrgovinski sporazumi

Prosta trgovina zaseda osrednjo vlogo v današnjem času in pomembno zaznamuje naš vsakdan. V preteklosti sta liberalizacija mednarodne trgovine in sklepanje prostotrgovinskih sporazumov potekala pod okriljem Svetovne trgovinske organizacije (STO). Toda v zadnjih letih so pogajanja pod okriljem STO zastala, saj nekatere države članice niso bile pripravljene sprejeti novih zavez in pravil.

Carine in dajatve med državami so bile na izjemno nizki ravni in nadaljnji ukrepi na tem področju ne bi prinesli vidnejših rezultatov. Mednarodno trgovino so želeli dodatno liberalizirati z odpravo t.i. ne-tarifnih barier oz. ovir, ki se pojavljajo »za mejo«. Te ovire se pojavljajo v različnih zakonih in standardih držav, ki so pogosto namenjeni varovanju javnega interesa. Nekatere države članice STO niso bile pripravljene pristati na poseganje v te zakone in prišlo je do zastoja v pogajanjih. Zato so tržno naprednejše države pričele sklepati bilateralne sporazume izven Svetovne trgovinske organizacije. Ti sporazumi so v večjem delu namenjeni odpravi ne-carinskih ovir in bodo vplivali na obstoječe in prihodnje nacionalne zakonodaje. Te bodo v bodoče oblikovane na način, ki bo predstavljal »najmanjšo oviro za trgovanje«.

V pripravi teh sporazumov sodeluje tudi Evropska Unija, ki je dolgo uživala ugled visoko razvite demokratične družbe, ki veliko pozornosti namenja skrbi za človeka in okolje. S sodelovanjem v pogajanjih o treh pomembnih prostotrgovinskih sporazumih je tudi EU stopila na pot, ki postavlja mednarodno trgovino nad človeka in okolje:

TTIP

Čezatlantsko trgovinsko in naložbeno partnerstvo med EU in ZDA

CETA

Celovito gospodarsko in trgovinsko sodelovanje med EU in Kanado

TiSA

Sporazum o trgovini s storitvami med več kot 23 državami, vključno z EU

Kaj ti sporazumi vsebujejo in kakšni so pomisleki, ki se porajajo okoli njih, si lahko preberete v informativnih biltenih, ki smo jih v Umanoteri pripravili v okviru projekta Trgovanje s prihodnostjo:

- Št. 1: [Kaj je TTIP](#)
- Št. 2: [Kaj je CETA](#)
- Št. 3: [Kaj je TiSA](#)
- Št. 4: [Kako potekajo pogajanja](#)
- Št. 5: [Kaj je mehanizem ISDS](#)
- Št. 6: [Kaj je regulativno sodelovanje](#)
- Št. 7: [Kakšni bodo učinki TTIP za našo prehrano in malega kmeta](#)
- Št. 8: [Kakšni bodo učinki TTIP na okolje in nadzor nad kemikalijami](#)
- Št. 9: [Kakšni bodo učinki TTIP na gospodarstvo](#)
- Št. 10: [Kakšni bodo učinki TTIP na delovna mesta](#)
- Št. 11: [Kdaj bodo sporazumi stopili v veljavo, kdo jih bo potrdil](#)

Kaj je TTIP

Kaj je TTIP? Transatlantic Trade and Investment Partnership (Čezatlantsko trgovinsko in naložbeno partnerstvo, v nadaljevanju TTIP) je trgovinski sporazum med Evropsko unijo in Združenimi državami Amerike, o katerem tečejo obsežna pogajanja (včasih označen tudi kot TAFTA, Transatlantic Free Trade Area).

Kaj je namen TTIP-a? Namen sporazuma TTIP je odprava ovir (tarif, različnih predpisov, omejitev naložb itd.), ki omejujejo trgovino in investicije med obema partnericama, s čimer naj bi se olajšala nakup in prodaja blaga ter storitev med EU in ZDA. Partnerici želita svojim podjetjem omogočiti tudi lažje investiranje v gospodarstvo druge pogodbenice. Partnerstvo naj bi spodbudilo ekonomsko rast na obeh straneh Atlantika.

Kakšna je vsebina TTIP-a? Zelo obsežni sporazum TTIP bo med drugim vseboval poglavja, kot so zavarovalništvo in bančništvo, telekomunikacije, sanitarni in fitosanitarni ukrepi, tehnične ovire za trgovino, javna naročila, energija in surovine, ter bo dolgoročno in pomembno vplival na številna področja našega vsakdana.

Kdo se pogaja? V imenu EU in njenih 28 držav članic za pogajalsko mizo sedi in se pogaja Evropska komisija pod vodstvom Ignacia Garcie Barcera. Na strani ZDA je glavni pogajalec trgovinski predstavnik ZDA, Michael Froman.

Kakšna je časovnica? Prvi krog pogajanj je potekal julija 2013, nadaljnji pa so organizirani vsakih nekaj tednov. V skladu s pričakovanji bi lahko sporazum sklenili v približno dveh letih, torej leta 2017. Predviden je sprejem sporazuma v Svetu ministrov EU (v imenu vlad 28 članic) in njegova potrditev v Evropskem parlamentu. Negotova ostaja možnost, da bi sporazum potrjevale tudi države članice EU posamično. Na strani ZDA trgovinski sporazum ratificira kongres. Sedanja pogajanja so tretji poizkus vzpostavitve čezatlantskega prostotrgovinskega območja (prejšnja poizkusa: 1990 in 2006).

Kakšne so koristi? Zagovorniki poudarjajo obseg trgovine in naložb med EU in ZDA (kar 30 % svetovne trgovine) in gospodarske koristi partnerstva, ki bi nastale zaradi olajšane mednarodne trgovine. Uradne študije ugotavljajo, da bi t.i. optimistični scenarij leta 2027 prinesel dvig BDP EU za 0.5% oz. 119 milijard evrov.

Kakšni so pomisleki? Kritiki opozarjajo, da bi sporazum povečal moč korporacij in omejil suverenost držav, da regulirajo trge v javnem interesu. Vključitev mehanizma ISDS v sporazum bi korporacijam omogočila, da tožijo države, kar bi skupaj s t.i. regulatornim sodelovanjem državam omejilo možnosti pri pripravi zakonodaje. Zaradi zanemarljivih gospodarskih učinkov, ki jih napovedujejo tudi najbolj optimistične projekcije, kritiki opozarjajo, da resnični razlog sporazuma ni v gospodarski rasti. Med pogostejšimi razlogi za sklenitev sporazuma kritiki navajajo ustvarjanje paralelnega pravnega okvirja po meri korporacij, možnosti za doseganje korporativnih interesov, ki niso dosegljivi znotraj ustaljenih demokratičnih postopkov in pravnih okvirjev, ustvarjanje umetnih monopolov velikih podjetij preko novih pravil o intelektualnih pravicah ter geostrateške dimenzije sporazuma, t.i. „gospodarski Nato“.

Viri

[Wikipedia: Transatlantic Trade and Investment Partnership](#)

[Pogosta vprašanja na strani Evropske komisije](#)

Kaj je CETA

Kaj je CETA? Comprehensive economic and trade agreement (Celovit gospodarski in trgovinski sporazum, v nadaljevanju CETA) je trgovinski sporazum med Evropsko unijo in Kanado, o katerem so se septembra 2014 zaključila pogajanja.

Kaj je namen CETA? Namen sporazuma CETA je enak kot pri TTIP-u, t.j. odprava ovir (tarif, predpisov, omejitev naložb itd.), ki omejujejo trgovino in investicije med obema partnericama, s čimer naj bi se olajšala nakup in prodaja blaga ter storitev med EU in Kanado. Partnerici želita svojim podjetjem omogočiti tudi lažje investiranje v gospodarstvo druge pogodbenice, kar naj bi spodbudilo ekonomsko rast na obeh straneh Atlantika.

Kakšna je vsebina CETA? Zelo obsežen sporazum bo med drugim vseboval poglavja, kot so finančne storitve, čezmejno trgovanje s storitvami, telekomunikacije, intelektualne pravice, javna naročila, sanitarni in fitosanitarni ukrepi, državna podjetja, zakonodajno sodelovanje in mobilnost delovne sile.

Kdo se je pogajal? V imenu EU in njenih 28 držav članic je za pogajalsko mizo sedela in se pogajala Evropska komisija, na čelu z evropskim komisarjem za trgovino Karlom De Guchtom. Na strani Kanade je bil glavni pogajalec Steve Verheuil z oddelka za zunanje odnose in trgovino.

Kakšna je časovnica? Pogajanja so se pričela maja 2009, obsegala so devet formalnih krogov in vrsto manjših krogov. Oktobra 2013 so pogajalci objavili, da je dosežen načelen dogovor, avgusta 2014 pa je bilo objavljeno, da je tekst sporazuma usklajen. 26. septembra 2014 so na srečanju v Kanadi uradno sporočili, da je tekst sporazuma pripravljen in ga javno objavili. Trenutno se preverja pravna skladnost sporazuma, čemur bo sledil prevod v vse uradne jezike EU ter potrjevanje v Svetu EU in Evropskem parlamentu, kar se bo predvidoma zgodilo v pričetku leta 2016. Podobno kot pri TTIP-u tudi tu uradno še ni potrjeno ali je sporazum »mešane narave«, kar pomeni, da bodo o njegovem sprejemu odločali tudi nacionalni parlamenti.

Kakšne so koristi? Študija, ki je ocenila možne učinke CETA na gospodarsko rast, je pokazala, da bi BDP v EU zrasel za 11.6 milijard, kar predstavlja zgolj 0,08 % celotnega BDP. Polovica te rasti naj bi temeljila na liberalizaciji trgovine s storitvami, četrtnina z odpravo carin in četrtnina z odpravo necarinskih ovir trgovini.

Kakšni so pomisleki? Podobno kot pri TTIP-u so prisotni pomisleki, da bi sporazum povečal moč korporacij in omejil suverenost držav, da regulirajo trge v javnem interesu. Velik del ekonomskih učinkov je predviden iz naslova trgovine s storitvami in javnih naročil, zato se porajajo pomisleki tudi glede privatizacije storitev in težav pri javnih naročilih z okoljskimi ali družbenimi kriteriji.

Viri

[Spletna stran Evropske komisije o rezultatu pogajanj](#)

[Študija o ekonomskih vplivih CETA](#)

[Spletna stran kanadskega parlamenta o pogajanjih](#)

[Spletna stran organizacije Canadians o ključnih pomislekih CETA](#)

Kaj je TiSA

Kaj je TiSA? Trade in services agreement (Sporazum o trgovini s storitvami). V nasprotju s TTIP-om in CETO je TiSA multilateralen sporazum, v katerem sodeluje skupina 50-ih držav, poimenovana »Really good friends of services« (Resnično dobri prijatelji storitev).

Kaj je namen TiSE? Namen sporazuma TiSA je liberalizacija mednarodne trgovine s storitvami. Ko so pogajanja pod okriljem Svetovne trgovinske organizacije o nadaljnji liberalizaciji mednarodne trgovine s storitvami zastala, sta Avstralija in ZDA podali pobudo za nadaljevanje pogajanj izven okrilja STO. TiSA bo kljub temu skladna s sporazumom GATS (trenutno veljavni multilateralni sporazum o trgovini s storitvami), ki je nastal pod okriljem Svetovne trgovinske organizacije, saj pogajalci upajo, da bodo k pogajanjem oz. podpisu sporazuma pristopile tudi druge članice Svetovne trgovinske organizacije.

Kakšna je vsebina TiSE? TiSA bo pokrivala celoten spekter storitev, izključene so zgolj storitve, ki so v pristojnosti nacionalnih vlad, kot so sodstvo, policija in obramba ter pravice v letalskem prometu.

Kdo se pogaja? Skupino »Resnično dobrih prijateljev storitev« sestavljajo države članice EU in Avstralija, Kanada, Čile, Kitajski Tajpej, Kolumbija, Kostarika, Hongkong, Kitajska, Islandija, Izrael, Japonska, Koreja, Lihtenštajn, Mehika, Nova Zelandija, Norveška, Pakistan, Panama, Paragvaj, Peru, Švica, Turčija in ZDA. Te države skupaj tvorijo preko 70 % svetovnega trga v storitvah. V imenu EU se pogaja Evropska komisija, vsak krog pogajanj vodi druga država, pogajanja pa potekajo v Ženevi.

Kakšna je časovnica? Pogajanja so se pričela marca 2013 in decembra 2014 je pod vodstvom Avstralije potekal 10. krog pogajanj, datum zaključka pogajanj pa trenutno ni znan.

Kakšne so koristi? Po navedbah Evropske komisije je EU največji svetovni izvoznik storitev (26 % svetovnega trga) in TiSA naj bi dodatno spodbudila rast v izvozu storitev. Zaradi TiSE bodo ustvarjena nova delovna mesta v EU in dodatna gospodarska rast, trdi Evropska Komisija.

Kakšni so pomisleki? Ključni pomisleki, ki se pojavljajo okoli pogajanj o TiSI, so, da bo sporazum vodil v privatizacijo javnih storitev in naravnih virov. Zaradi posebnih določb, ki so vezane na zakonodajo (t.i. standstill, ratchet), se, podobno kot pri TTIP-u in CETI, pojavljajo tudi pomisleki o omejevanju pristojnosti držav na zakonodajnem področju.

Viri

[Spletna stran Evropske komisije o TiSI](#)

[Preliminarno poročilo za izdelavo študije vplivov \(ECORYS\)](#)

[Informativno gradivo Evropske komisije za posvetovanje z javnostjo o sporazumu TiSA](#)

Kako potekajo pogajanja

Pogajanja potekajo netransparentno in javnosti ter celo izvoljenim političnim predstavnikom ne omogočajo primerne nadzora nad vsebinami sporazumov. Države članice v pogajanjih sodelujejo v okviru Sveta EU, kjer lahko predstavniki držav v omejenem obsegu prebirajo osnutke poglavij. Ti so jim na voljo v t.i. varnih sobah, kjer imajo na voljo nekaj ur, da preberejo več tisoč strani tehnične dokumentacije brez možnosti beleženja ali kopiranja dokumentov. Tudi Evropski poslanci imajo zelo omejene možnosti dostopa do vsebin in bodo, ko bodo sporazumi pripravljene, o njih glasovali po načelu »vzemi ali pusti«, brez možnosti vlaganj amandmajev.

Civilna družba nima praktično nikakršnih možnosti za vpliv nad vsebino sporazumov. Evropska komisija je opravila nekaj javnih posvetovanj, med njimi sta bili dve prepoznavnejši, prvo je bilo vezano na pripravo sporazuma TiSA, drugo posvetovanje pa je bilo namenjeno mehanizmu ISDS. Javnost namreč močno nasprotuje vključitvi tega mehanizma v TTIP in CETA in v okviru posvetovanja je bilo oddanih skoraj 150.000 odzivov, kar je bil najvišji odziv doslej v takšnih posvetovanjih. Kljub visoki odzivnosti in močnim nasprotovanjem je Komisija nadaljevala pripravo CETA in v končnem tekstu, katerega ni možno več spreminjati, ohranila mehanizem ISDS.

Po drugi strani so korporacije močno vpete v pripravo sporazumov in so v nekaterih primerih sedele v organih, ki so svetovali pogajalcem. Komisija je združenja in korporacije tudi neposredno povabila, naj oddajo svoje predloge in pričakovanja v zvezi s pripravo sporazuma TTIP. Organizacija Corporate Europe Observatory je opravila analizo srečanj in predlogov ter javnih posvetovanj. Analiza ugotavlja, da je bilo od 560 srečanj z deležniki, ki jih je opravila Komisija v okviru priprav za sporazum TTIP, kar 520 srečanj s predstavniki velikih korporacij. Ti so bili tudi vabljeni na individualna srečanja, kjer so pogajalcem lahko podrobneje predstavili svoja stališča.

Viri

[Javno posvetovanje Evropske komisije o mehanizmu ISDS](#)

[Javno posvetovanje Evropske komisije o sporazumu TiSA](#)

[Analiza Corporate Europe Observatory](#)

[Spletna stran Evropske komisije o oblikovanju trgovinske politike](#)

Kaj je mehanizem ISDS

Kaj je ISDS? Investor state dispute settlement (Mehanizem za reševanje sporov med vlagateljem in državo, v nadaljevanju ISDS) vlagateljem omogoča, da na mednarodnih sodiščih vložijo spor oz. tožbo zoper državo. Vlagatelji spore sprožajo v primerih, ko države s svojim zakonodajnim ali sorodnim ukrepom domnevno kršijo določila trgovinskega sporazuma in negativno vplivajo na naložbo (nižji dobiček, razlastitev vlagatelja...).

Kaj je namen? ISDS naj bi vlagateljem zagotavljal večjo varnost njihovih naložb in možnost finančne kompenzacije v primeru domnevnih kršitev pravil sporazuma. Zaradi tega naj bi se vlagatelji lažje odločali za naložbe, kar naj bo vodilo v večji obseg tujih naložb.

Kdo razsoja? O sporih odločajo mednarodna sodišča (ICSID pod okriljem Svetovne Banke, UNICTRAL, International Chamber of Commerce), ki so sestavljena iz treh arbitrov. Po enega arbitra določita vlagatelj in država, tretjega pa določita obe stranki sporazumno. Pretekla praksa nakazuje na težave v pristranskosti arbitrov, saj ti lahko v enem primeru nastopajo kot advokat vlagatelja, v drugem primeru pa kot arbiter odločajo o razsodbi v postopku, ki ga je sprožil ta isti vlagatelj. Proces in razsodbe sodišč niso javne (delujejo v tajnosti) in na odločitve oz. razsodbo ni možnosti pritožbe. Stroški preteklih postopkov so v povprečju znašali 8 milijonov dolarjev, odškodninski zahtevki pa niso zakonsko omejeni in so v preteklosti znašali od nekaj deset milijonov do več milijard evrov.

Koliko sporov je bilo vloženih doslej? Število sporov pod obstoječimi sporazumi, ki vsebujejo takšne mehanizme, v zadnjih letih strmo narašča. Po podatkih UNCTAD je bilo do leta 2014 vloženih 608 sporov, pri čemer približno 75 % podjetij, ki so sprožila te spore, prihaja iz EU in ZDA. Po zadnjih podatkih je bilo zaključenih 356 primerov, od katerih so v 37 % razsodili v prid držav, v 25 % v prid investitorja (državi je bilo naloženo plačilo odškodnine), v 28 % pa je prišlo do poravnave. Preostalih 10 % je bilo zavrženih oz. je bila ugotovljena kršitev pogodbe (2 %), a odškodnina ni bila dosojena.

Kakšne so koristi? Vlagatelji se zaradi večje varnosti njihovih naložb lažje odločajo o svojih naložbah, kar naj bi spodbujalo vlagatelje k večjemu številu naložb na ozemlju države.

Kakšni so pomisleki? Zaradi ohlapnih in preslabo definiranih pravil ter pojmov prihaja do zlorab mehanizma, preko katerih korporacije spodbijajo zakonodajne ukrepe, namenjene varovanju javnega interesa, kot so delavske pravice, varovanje okolja, javnega zdravja, potrošnika. Znani odmevnejši primeri so:

- Vatenfall zoper Nemčijo (3.7 milijarde evrov zaradi napovedane ukinitve proizvodnje iz jedrske energije),
- Veolia zoper Egipt (zaradi zakona o rasti minimalne plače glede na gospodarsko rast),
- Philip Morris zoper Avstralijo (zaradi zakonodaje o pakiranju tobačnih izdelkov).

Večje pomanjkljivosti mehanizma so pristranskost arbitrov, nezmožnost pritožb, netransparentnost postopkov, definicija razlastitve, vlagatelja, naložbe, poštene in enakovredne obravnave, neomejena višina možne odškodnine, takojšnji spor pred arbitražnim razsodiščem brez iskanja pravice na nacionalnih sodiščih. Razsodišča sodijo glede na vsebino trgovinskega sporazuma, ne pa glede na nacionalne zakonodaje, zato lahko pride do razsodb v prid vlagatelja tudi, ko to ni skladno z nacionalno zakonodajo ali javnim interesom. Zaradi pomanjkljivosti, ki omogočajo zlorabe, so vlagatelji pričeli mehanizem uporabljati tudi za preprečitev sprejema zakonodajnih ukrepov držav. Država npr. pripravlja zakon, ki ni po godu vlagatelja, zato ta zagrozi s tožbo. Osnutki zakonov, ki bi potencialno dvignili raven varovanja javnega interesa, tako ostanejo v predalih, pojav, znan tudi kot „regulatory chill“.

Dodatni viri, podrobneje (v angleščini)

[Poročilo UNCTAD o preteklih vloženih sporih](#)

[Trading away democracy: How CETA investor protection rules threaten the public good in Canada and EU](#)

Kaj je regulativno sodelovanje

Regulativno sodelovanje je proces, znotraj katerega je predvidenih več mehanizmov in postopkov za sodelovanje med EU in ZDA v pripravi bodoče zakonodaje in spremembah obstoječe zakonodaje. Sporazum TTIP bo vseboval poglavja o regulativnem sodelovanju na specifičnih področjih (kemi-kalije, tekstil, sanitarni in fitosanitarni ukrepi itd.), kot tudi horizontalno poglavje o regulativnem sodelovanju, ki bo uredilo splošna pravila o sodelovanju med EU in ZDA v pripravi vse bodoče zakonodaje oz. tiste, ki ima potencialen vpliv na mednarodno trgovanje.

Kaj je namen? Namen regulativnega sodelovanja je izenačiti ali vsaj delno omiliti ali ukiniti razlike v zakonih, ki se pojavljajo med EU in ZDA. Te razlike pogajalci in gospodarstvo imenujejo tudi nevarinska ovira trgovini. Pogost primer, ki ga navaja Komisija, je smerni kazalec ali po domače „žmigavc“. Ta mora biti v EU oranžne barve, v ZDA pa rdeče. Proizvajalec, ki želi vozilo prodajati na obeh trgih, mora upoštevati zakonodajo obeh trgov in izdelati dva različna smerna kazalca, kar zanj pomeni dodatno delo in stroške.

Kakšne so koristi? Izenačitev zakonskih zahtev ali standardov bi podjetjem olajšala trgovanje in prodajo ter znižala stroške in administracijo. Kar 80 % predvidene gospodarske rasti bi v primeru TTIP-a nastalo zaradi regulativnega sodelovanja oz. odstranjenih nevarinskih ovir.

Kakšni so pomisleki? Pomisleki se seveda ne pojavljajo v primeru različnih barv smernih kazalcev, temveč letijo predvsem na izenačevanje tiste zakonodaje, ki ureja pravila in standarde na področjih, kot so npr. prehrana ali kemikalije. Na področjih, kjer je namen zakonodaje varovati javno zdravje ali okolje in so trenutno zakonsko zelo različno urejena v ZDA in EU (glej naslednje poglavje), regulativno sodelovanje ne bi smelo biti vpeljano. Največ skrbi ali groženj, ki se omenjajo v javnosti, je povezanih ravno z regulatornim sodelovanjem zaradi strahu pred zlorabo regulativnega sodelovanja za deregulacijo in uvedbo nižjih standardov. Da so te grožnje realne, dokazujejo tako uradni pozivi s strani korporacij, v katerih – sicer v tehničnem jeziku – pozivajo k nižjim standardom, kot tudi v osnutkih objavljenih poglavij, ki te pozive bolj ali manj upoštevajo. Predvideni pristopi ali mehanizmi regulativnega sodelovanja bi pripravo zakonodaje spremenili v "odprt" proces, znotraj katerega bi imele korporacije možnost za pomemben vpliv na vsebino zakonov ali preprečitev njihovega sprejetja. Države podpisnice sporazuma bi imele v teh primerih izrazito omejene možnosti za ukrepanje, saj se s podpisom zavezujejo k spoštovanju pravil sporazuma. V primeru podpisa bi tako izgubili pomemben del funkcije države, in sicer zmožnost nadzora in regulacije trgov ter podjetij, ki nastopajo na njih, skladno z javnim interesom. Oziroma povedano zelo poenostavljeno – korporacije bi dobile veliko več moči v pisanju zakonov, države pa bi to funkcijo izgubile oz. bi bila bistveno znižana.

Dodatni viri in podrobnosti (v angleščini)

[Predlog poglavja o regulativnem sodelovanju \(horizontalno\), Evropska komisija](#)

[Evropska potrošniška organizacija BEUC o horizontalnem poglavju regulatornega sodelovanja.](#)

[Corporate europe observatory o horizontalnem poglavju regulativnega sodelovanja](#)

[Poglavje o regulativnem sodelovanju: sanitarni in fitosanitarni ukrepi, predlog Evropske komisije \(povezano s hrano, zaščito rastlin in dobrobitjo živali\)](#)

[Analiza poglavja regulativnega sodelovanja v SPS, organizacija IATP](#)

[Lowest common denominator, CIEL \(regulativno sodelovanje in pesticidi\)](#)

Kakšni bodo učinki TTIP za našo prehrano in malega kmeta

Velik del javnosti so razburile napovedi, da bo zaradi sporazuma TTIP na evropski trg in naše krožnike vdrla hrana, ki vsebuje gensko spremenjene organizme, piščanci, namočeni v klorovo raztopino in govedina, rejena s pomočjo rastnih hormonov. Te bojzani nikakor niso neutemeljene, še zdaleč pa tudi ne edine spremembe, ki bi jih TTIP lahko prinesel v naši prehrani in njeni kakovosti. ZDA in EU se namreč poslužujeta popolnoma drugačnega pristopa, ko gre za znanstvene raziskave ali pripravo zakonov na področju pridelave in predelave prehrane ali kemikalij.

V EU ta pristop temelji na t.i. previdnostnem načelu, ki deluje preventivno in ne dovoljuje trženja prehrane ali blaga, za katerega proizvajalec ni onkraj dvoma dokazal njegove varnosti za uporabo ali uživanje. Ocene tveganj v EU temeljijo na obsežnih znanstvenih raziskavah, ki upoštevajo tudi družbene in okoljske dimenzije pridelave in trženja določenega prehranskega izdelka, medtem ko so v ZDA družbeni ali okoljski vidiki smatrani kot »ovira trgovini«, ocena tveganj pa temelji na lastnih raziskavah podjetij. Zaradi obrnjenega bremena dokazovanja (v EU proizvajalec dokazuje varnost, v ZDA nadzorni organ ali agencija dokazuje škodljivost) so v ZDA še vedno dovoljenje snovi, ki so v EU že dolgo prepovedane. Dokazovanje škodljivosti za zdravje ali okolje je namreč dolgotrajen in drag postopek, ki si ga državne agencije z omejenimi proračuni ne morejo privoščiti, zato so bile opravljene raziskave o varnosti snovi za zelo malo število snovi v primerjavi z vsemi, ki so trenutno dovoljene za uporabo na trgu ZDA. V praksi to pomeni, da je v ZDA dovoljenih nekaj več kot 80 pesticidov, ki so v EU že prepovedani, v prehrani EU dovoljuje približno 300 aditivov, ZDA pa približno 4.000, v kozmetiki je v EU prepovedanih skoraj 1.400 različnih snovi, v ZDA pa zgolj 11.

Velik del sporazuma TTIP je namenjen ravno odpravi teh razlik, ki so za pogajalce in industrijo zgolj nevarna ovira trgovini in jih bo sporazum odpravil s t.i. postopki regulativnega sodelovanja. Znanstveni pristopi v izdelavi ocene tveganj in zakonodajni postopki v EU ter ZDA bodo postali bolj podobni oz. enotni, kar želi industrija izkoristiti za lastne interese. Ameriške korporacije in pogajalci so previdnostno načelo že označili kot neznanstveno in želijo doseči njegovo ukinitve preko sporazuma TTIP, podobno vidijo tudi sistem nadzora nad GSO v EU. Kemična industrija želi s pomočjo sporazuma TTIP doseči ukinitve prepovedi rabe neonicotinoidov, ki so trenutno prepovedani zaradi povezav s pomori čebel. Regulativno sodelovanje, ki bo poenotilo pristope v raziskavah in pripravi zakonodaje ter uredilo tudi obstoječe razlike v zakonih, predstavlja zelo veliko grožnjo in ne bi smelo posegati v občutljiva področja, kot so prehrana (sanitarni in fitosanitarni ukrepi) ali kemikalije. Da regulativno sodelovanje prinaša resna tveganja za deregulacijo, so posredno priznali tudi ameriški pogajalci, ki so takšno sodelovanje zavrnilo na področju finančnih storitev. ZDA imajo namreč bistveno bolj strožjo zakonodajo za nadzor nad finančnimi trgi in njihovimi špekulacijami kot EU in ne želijo sprememb (deregulacije) na tem področju. Podobno stališče bi morala zavzeti tudi EU, ko gre za prehrano ali kemikalije, a tega ni storila.

Poleg tveganj v varnosti prehrane in njeni kvaliteti pa sporazum TTIP ogroža tudi obstanek in preživetje malega kmeta v EU in Sloveniji. Ameriško kmetijstvo zaradi ohlapnejših zakonov in nižjih zahtev po varovanju okolja ter dobrobiti živali in geografskih značilnosti dosega bistveno nižje stroške pri proizvodnji. Liberalizacija trgovine v prehrani bi spodbudila uvoz cenejše (in manj kvalitetne) prehrane na evropski trg, kar bi lahko vodilo v propad številnih evropskih kmetov. Slovenski kmetje bi se v tem primeru lahko znašli še toliko bolj na udaru napram preostalim starejšim članicam EU, saj so za Slovenijo značilne izrazito majhne in razdrobljene kmetije ter nerazvite lokalne sheme odkupa pridelkov. Analize nakazujejo, da bi tudi v primeru delne omejitve uvoza prehrane prišlo do negativnih posledic za evropske kmete.

Dodatni viri, podrobneje (v angleščini)

[Analysis of the European Commission proposal for the Sanitary and Phytosanitary Measures \(SPS\) Chapter of the Transatlantic Trade and Investment Partnership Agreement \(TTIP\)](#)

[How TTIP will undermine food safety and animal welfare](#)

[TTIP: "very negative impacts" says Irish Farmers Association](#)

Kakšni bodo učinki TTIP na okolje in nadzor nad kemikalijami

Sporazum TTIP odpira tudi številna vprašanja, povezana s trajnostnim razvojem in varovanjem okolja ter kakšni vplivi bodo nastali na teh področjih v primeru sprejetja sporazuma. Ob tem je vredno opomniti, da je že sam koncept globalne mednarodne trgovine in menjave v nasprotju z načeli trajnostnega razvoja, saj ima zaradi naravnosti k spodbujanju prekomerne proizvodnje in potrošnje ter posledičnemu izčrpanju omejenih naravnih virov ter transportu blaga med svetovnimi trgi in proizvodnimi obrati v državah s poceni delovno silo, izrazito negativne posledice za okolje.

Negativne posledice za okolje se lahko pojavijo zlasti na področjih, kjer se pojavljajo znatne razlike v zakonodaji EU in ZDA (t.i. ne-carinske ovire), in bodo podvržene regulativnemu sodelovanju. Poročilo, ki je bilo pripravljeno za Evropski parlament, v ta sklop uvršča področja **kozmetike, prehrane, sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov, nano-materialov, kloniranja, energije in surovin ter motorna vozila**. Tudi odprava tehničnih ovir trgovini, kot so **označevanje energetske učinkovitosti, poraba goriv v motornih vozilih, zeleno javno naročanje, zakonodaja o ne-konvencionalnem pridobivanju goriv (t.i. fracking in nafta iz katranskega peska), standardi za bio-goriva, prepeved F-plinov itd.** odpira vrsto groženj za okolje. Velik del pomislekov pa leti tudi na mehanizmu ISDS, saj je ta vse pogosteje uporabljen tudi za tožbo zoper zakonodajne ukrepe, ki so bili namenjeni varovanju okolja. V nadaljevanju je podrobnejši opis nekaterih primerov.

Kemikalije: V EU je v veljavi napreden zakonodajni paket REACH, ki proizvajalcem nalaga obvezno registracijo kemikalij pri pristojni agenciji, pri čemer je potrebno predložiti podatke o varnosti snovi. V ZDA kemikalije ureja TSCA (Toxic substances control act) iz leta 1976, ki registracijo in predložitev podatkov o varnosti zahteva v zelo redkih primerih in dovoljuje uporabo vseh dovoljenih kemikalij pred letom 1976, brez dodatnih testiranj ali registracij. Posledično je v ZDA še vedno dovoljena uporaba azbesta, strokovnjaki pa opozarjajo, da ta zakon ne zagotavlja ustrezne varnosti za javno zdravje in okolje ter je v celoti neustrezen. Predlagano regulativno sodelovanje na področju kemikalij predstavlja zelo veliko grožnjo, saj se kot posledica tega na evropskem trgu znajdejo nevarne kemikalije, ki so bile že prepovedane v preteklosti.

Mehanizem ISDS: Delež tožb, ki so bile vložene zoper države ravno zaradi ukrepov, namenjenih varovanju okolja, je vse večji. Med te primere sodijo tožbe zaradi ukinitve jedrske energije in prepovedi gradnje termoelektrarn na premog (Vatenfall: Nemčija), škodljivih aditivov v gorivih (Ethyl: Kanada), moratorija na hidravlično lomljenje – t.i. fracking (Lone Pine Resources: Kanada) ali prepovedi odprtja rudnika (Bilcon:Kanada).

Zelena javna naročila: Zelena javna naročila predstavljajo oviro prostemu trgu, zato bodo v sporazumu TTIP prepovedana ali vsaj delno omejena, na kar nakazuje tudi praksa iz preteklosti: »Zaradi pritiskov gospodarstva je Japonska leta 2010 v okviru Svetovne trgovinske organizacije (World Trade Organization, WTO) sprožila proces proti kanadski provinci Ontario, kjer so pred tem uvedli Zakon o zeleni energiji (Green Energy Act), katerega cilji so bili širitev proizvodnje energije iz obnovljivih virov, spodbujanje varčevanja z energijo in ustvarjanje zelenih delovnih mest na lokalni ravni. Po tem zakonu morajo kot način podpore domačemu gospodarstvu vsa podjetja (domača ali tuja) zagotoviti, da vsaj 60 % vrednosti pogodbenih izdelkov in storitev izhaja iz Ontaria. Odgovorni v provinci pravijo, da je Zakon o zeleni energiji ustvaril več kot 31.000 delovnih mest in v provinco pripeljal investicije v vrednosti več milijard dolarjev. Južnokorejski gigant Samsung je s provinco na primer podpisal 20-letno pogodbo, vredno sedem milijard dolarjev, ki je vključevala gradnjo štirih proizvodnih obratov in vzpostavitev tisoče regionalnih delovnih mest. A decembra 2012 je WTO odločila, da je zakon nelegalen, in sicer zato, ker naj bi princip 'kupuj lokalno' v zakonu kršil mednarodna pravila o prosti trgovini.«¹

Dodatni viri, podrobneje (v angleščini)

[ENVI Relevant Legislative Areas of the EU-US Trade and Investment Partnership Negotiations \(TTIP\)](#)

[If you want to know why TTIP would be a nightmare, look what just happened in Canada](#)

[Regulatory rollback: how TTIP puts the environment at risk](#)

¹ http://www.tni.org/sites/www.tni.org/files/download/brave_new_atlantic_partnership.pdf

Kakšni bodo učinki TTIP na gospodarstvo

Študija o učinkih sporazuma TTIP na evropsko gospodarstvo in rast BDP, ki jo je naročila Evropska komisija, ugotavlja, da bi imel sporazum pozitivne učinke na gospodarstvo. Komisija navaja podatke iz študije, ki ugotavljajo, da bi BDP v EU zaradi sporazuma narasel za dodatnih 119 milijard evrov, zaradi česar naj bi bili na boljšem tudi državljani, saj naj bi vsako gospodinjstvo letno pridobilo dodatnih 545 evrov. Komisija ob tem ne omeni dejstva, da bi rast nastala po t.i. ambicioznem oz. optimističnem scenariju, ki predvideva najvišjo stopnjo liberalizacije trgovine med EU in ZDA. Tak scenarij je politično nedosegljiv, kar že potrjujejo zapleti v samem poteku pogajanj. Prav tako bi bila omenjena rast (119 milijard) dosežena šele leta 2027 in izražena v odstotkih predstavlja zgolj 0.5 % BDP EU, v primeru sporazuma s Kanado pa še bistveno manj (11 milijard oz. 0.08 % BDP). Tudi obljubljenih 545 evrov za gospodinjstva temelji na trhli predpostavki, da bi se rast BDP enakomerno porazdelila med vse prebivalce, kar ne gre pričakovati. Študija je bila tudi predmet strokovnih kritik zaradi metodologije, ki je bila uporabljena za izračune rasti (CGE GTAP metodologija). V odziv na te kritike je nastala neodvisna študija, ki temelji na metodologiji Združenih narodov in prihaja do nasprotnih zaključkov. Rast BDP v EU bi bila zaradi TTIP-a negativna, in sicer naj bi le-ta upadel za okoli 0.5 %, prav tako pa bi sporazum vodil v izgubo približno 600.000 delovnih mest v EU in upad prihodkov zaposlenih na letni ravni tudi do 5.000 evrov.

Učinke sporazuma na slovensko gospodarstvo so ocenili v posebni študiji, ki so jo po naročilu Ministrstva za gospodarstvo izdelali v Centru poslovne odličnosti. Študija ugotavlja zanemarljive oz. negativne učinke na slovenski BDP v primeru podpisa sporazuma TTIP (rast med -0.010 % in + 0.015 % BDP, scenarij 2 in 3) in izgubo od 218 do 1.500 delovnih mest. Študija prav tako ugotavlja, da veliko slovenskih podjetij ne pozna sporazuma TTIP oz. ne ve, da se pogajamo o njegovi sklenitvi ter relativno majhen interes slovenskih podjetij za nastop na ameriškem trgu.

Podobne učinke za slovensko gospodarstvo ugotavljata tudi dve mednarodni študiji, ki Slovenijo postavljata na predzadnje oz. zadnje mesto med vsemi državami EU glede na predvidene pozitivne učinke. Ena izmed študij celo navaja Slovenijo kot poraženko sporazuma TTIP.

Velike besede o gospodarski rasti in novih delovnih mestih so se tako izkazale za neresnične ali zavajajoče in temelječe na trhlih predpostavkah. Podrobnejši pregled in analitične podlage, ki bi takšne izjave potrjevale, ugotavljajo ravno nasprotno.

Viri

[Študija po naročilu Evropske komisije \(CEPR\)](#)

[Neodvisna študija o učinkih TTIP-a, ki ugotavlja negativne posledice \(Jeronim Capaldo\)](#)

[Vpliv TTIP-a na slovensko gospodarstvo \(naročnik Ministrstvo za gospodarstvo\)](#)

[Mednarodna študija o Sloveniji kot poraženki \(A fresh start for TTIP\)](#)

Kakšni bodo učinki TTIP na delovna mesta

Izkušnje iz preteklosti kažejo, da imajo prostotrgovinski sporazumi negativen vpliv na zaposlenost, saj vodijo v izgubo večjega števila delovnih mest. Sporazum NAFTA, ki so ga v devetdesetih letih prejšnjega stoletja podpisale severno ameriške države, je po različnih ocenah vodil v izgubo od 700.000 do 1.000.000 delovnih mest. Podobne so napovedi v primeru sporazuma TTIP, saj se ocene o izgubljenih delovnih mestih v primeru podpisa sporazuma gibljejo v razponu med 400.000 in 1.000.000 delovnih mest; študija Jeronima Capalda ugotavlja, da bo sporazum v EU uničil 600.000 delovnih mest.

Poleg tega naj bi se zaradi sporazuma znižali dohodki zaposlenih, in sicer na letni ravni tudi do 5.000 evrov (Francija). Zaposleni v ZDA tudi ne uživajo pravic, ki so v EU uveljavljene in se smatrajo kot samoumevne. ZDA so npr. zavrnilo ratifikacijo [osnovnih ILO konvencij](#), v veljavi pa je tudi t.i. program »pravica do dela« (right to work), obe dejstvi pa v praksi onemogočata pravico do organiziranega zbiranja, torej ustanavljanja sindikatov ali njihovega financiranja.

Sindikalne organizacije veliko grožnjo prepoznavajo tudi v mehanizmu ISDS. Primer Veolie zoper Egipt, kjer je podjetje vložilo tožbo zaradi zakona o rasti minimalne plače, skladno z gospodarsko rastjo, je pokazal, kako neomejene možnosti in pravice pridobijo podjetja v okviru trgovinskih sporazumov. Zelo zaskrbljujoč je tudi t.i. »Mode 4«, ki določa pravila o prostem gibanju delovne sile za opravljanje storitev v drugi državi. Podjetja bi ta mehanizem lahko izkoriščala za pritisk na lokalne delavce, saj bi v primeru, da ti ne sprejmejo predlaganih (slabih) pogojev dela, preprosto lahko »uvozila« delovno silo iz drugih držav, ki bi bila pripravljena delati pod temi pogoji, in lokalne zaposlene odpustila. O Mode 4 trenutno ni skoraj nič znanega, a bo po trditvah Komisije ta mehanizem vključen v sporazum TTIP. Komisija ga označuje za »občutljivega«, kar prevedeno v vsakdanji jezik pomeni, da ne prinaša nič dobrega za malega človeka.

Negativne posledice sporazuma za zaposlene se lahko pojavijo tudi zaradi regulativnega sodelovanja, saj bi se v proizvodnjo lahko vrnila uporaba snovi, ki so škodljive ali nevarne za zdravje zaposlenih. V ZDA je npr. še vedno dovoljen azbest in znano je, da je bil njegov vpliv na zdravje ljudi, ki so delali v teh obratih, izrazito negativen. Regulativno sodelovanje bo odprlo vrata za možnost ponovne uporabe škodljivih snovi v proizvodnji in trženju teh snovi na policah trgovin.

Dodatni viri, podrobneje (v angleščini)

[The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership: European Disintegration, Unemployment and Instability \(Jeronim Capaldo\)](#)

[ETUI: TTIP: fast track to deregulation and lower health and safety protection for EU workers](#)

[The trade in services agreement and the corporate agenda](#) (stran 17 za Mode 4)

Kdaj bodo sporazumi stopili v veljavo, kdo jih bo potrdil

Sporazuma TTIP in TiSA sta trenutno še predmet pogajanj, medtem ko je besedilo sporazuma CETA že pripravljeno in je najbližje sprejemu.

CETA: Postopek potrjevanja sporazuma se bo predvidoma pričel v letu 2016. O sporazumu bo glasoval Svet EU (Vlade držav članic EU), evropski poslanci v Evropskem parlamentu in zelo verjetno bodo sporazum ratificirali tudi nacionalni parlamenti. Evropska komisija ni naklonjena ratifikaciji sporazuma v nacionalnih parlamentih, saj bi bil lahko sporazum v katerem izmed parlamentov zavržen. Ali bodo o sporazumu odločali tudi nacionalni parlamenti, bo odločilo Evropsko sodišče, saj je komisija sodišče zaprosila za mnenje o tem, ali je sporazum tudi v pristojnosti držav in morajo zato o njem odločati tudi nacionalni parlamenti (t.i. mešani sporazum) ali ne.

TTIP: V aprilu 2015 se bo odvil 9. krog pogajanj, pogajalci pa si trenutno izmenjujejo »ponudbe« besedil, predlaganih ukinitvev carin, liberalizacije storitev in odpiranja trga javnih naročil za tuje ponudnike. Nekatera predlagana besedila poglavij so bila objavljena (predlogi EU), medtem ko ameriški predlogi ostajajo tajni. Ko bodo ZDA in EU izpogajala vsa skupna besedila (konsolidirani teksti) in ponudbe glede carin, javnih naročil ter ostalih vsebin, bo sporazum pripravljen za sprejem, to naj bi bilo predvidoma leta 2017. Postopek sprejema bo enak kot v primeru sporazuma CETA.

TiSA: Tudi sporazum TiSA je trenutno še predmet pogajanj, zadnji, 10. krog pogajanj, se je odvil decembra 2014 pod vodstvom Avstralije. Kdaj naj bi se pogajanja zaključila, trenutno ni znano, toda glede na veliko število sodelujočih držav je pričakovati, da bodo tudi v primeru TiSE pogajanja potekala več let.